

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการการประเมินผลโครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเพาะเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก จังหวัดลำพูน โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อ

1. เพื่อประเมินผลโครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเพาะเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก จังหวัดลำพูน
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเพาะเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก จังหวัดลำพูน
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานโครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเพาะเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก จังหวัดลำพูน

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเพาะเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก พื้นที่วิจัย 3 อำเภอในจังหวัดลำพูน จำนวนเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการทั้งหมด 200 ราย กลุ่มตัวอย่างโดยการใช้การสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย(Simple random Sampling) โดยการใช้วิธีการสุ่มแยกตามพื้นที่อำเภอได้แก่อำเภอป่าซาง จำนวน 50 ราย คิดเป็นร้อยละ 37.6 พื้นที่กิ่งอำเภอเวียงหนองล่องจำนวน 43 ราย คิดเป็นร้อยละ 32.3 และพื้นที่อำเภอบ้านโฮ่ง จำนวน 40 ราย รวมทั้งสิ้น 133 ราย

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม โดยวิธีการสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ค่าร้อยละค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้ Chi - square เพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรที่มีผลต่อการปฏิบัติตามการส่งเสริมของเจ้าหน้าที่ เพื่อเพิ่มผลผลิตตามเกณฑ์ที่กรมประมงกำหนด ผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1. ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม

1.1 เพศ

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนมากเป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 67.7 เป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 32.3

1.2 อายุ

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนมากอายุ 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.6 อายุ 41 - 50 ปีคิดเป็นร้อยละ 32.3 และอายุ 50 ปีขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 14.3 อายุ 20 - 30 ปีคิดเป็นร้อยละ 10.5 อายุต่ำกว่า 20 ปีคิดเป็นร้อยละ 2.3

1.3 การศึกษา

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนมาก จบการศึกษาประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 69.9 มัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 24.8 สูงกว่ามัธยมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 3.00 และไม่ได้ศึกษาคิดเป็นร้อยละ 2.3

1.4 สถานภาพสมรส

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนมากสถานภาพสมรสคิดเป็นร้อยละ 85.6 และหม้ายคิดเป็นร้อยละ 9.5 และ สถานภาพโสดคิดเป็นร้อยละ 4.5

1.5 สมาชิกภายในครอบครัว

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนมากสมาชิกภายในครอบครัวจำนวนมากกว่า 3-4 คนคิดเป็นร้อยละ 62.4

1.6 อาชีพ

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนมากมีอาชีพทำการเกษตรคิดเป็นร้อยละ 44.4 และมีอาชีพรับจ้างคิดเป็นร้อยละ 44.4 และ อาชีพค้าขายคิดเป็นร้อยละ 6.8 และอาชีพอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 4.5

1.7 รายได้

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนมากรายได้จากการทำการเกษตร(ขายพืช)ต่อปีมีต่อกว่า 30,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 36.1 และมีรายได้ 30,001-40,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 30.1 มีรายได้ 40,001 - 50,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 22.6 และมีรายได้ 50,000 บาทขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 11.3

2.ผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเพาะเลี้ยงปลาอุกในบ่อพลาสติก จังหวัดลำพูน

1.1 แหล่งข้อมูลข่าวสาร

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนมากได้รับข่าวสารและการติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมของกลุ่มตัวอย่างได้รับข่าวสารจากเพื่อนบ้านคิดเป็นร้อยละ 73.7 และรับข่าวสารจากหอกระจายข่าวคิดเป็นร้อยละ 48.1 ได้รับข่าวสารจากวิทยุคิดเป็นร้อยละ 39.8 และรับข่าวสารจากโทรทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 35.3 ได้รับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ คิดเป็นร้อยละ 23.3 และรับข่าวสารจากแผ่นพับหรือใบปลิวคิดเป็นร้อยละ 7.5

1.2 การติดต่อเจ้าหน้าที่

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนมากการติดต่อเจ้าหน้าที่กรมประมงคิดเป็นร้อยละ 68.4 และเจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 39.1 และติดต่อเจ้าหน้าที่ด้านกรมพัฒนาที่ดินคิดเป็นร้อยละ 27.1 และติดต่อเจ้าหน้าที่ด้านกรมส่งเสริมสหกรณ์คิดเป็นร้อยละ 11.3 และเจ้าหน้าที่ด้านกรมวิชาการคิดเป็นร้อยละ 9.8

1.3 การศึกษาดูงานวิธีการเลี้ยงปลาอุก

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนมากศึกษาดูงานวิธีการเลี้ยงปลาอุกในบ่อพลาสติกจำนวน 88 คิดเป็นร้อยละ 66.2

1.4 ผลตอบแทนขนาดน้ำหนักร

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนมากผลผลิตปลาที่มีน้ำหนัก 1-3 ตัว ต่อกิโลกรัมคิดเป็นร้อยละ 47.4 น้ำหนัก 4-6 ตัวต่อกิโลกรัมคิดเป็นร้อยละ 38.3 และ น้ำหนัก 7-8 ตัว ต่อกิโลกรัมคิดเป็นร้อยละ 14.3

1.5 ผลตอบแทนคิดเป็นเงิน

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนมากผลตอบแทนจากการเลี้ยงปลาอุกในบ่อพลาสติกพบว่า มีรายได้จากการขายต่ำกว่า 500 บาทคิดเป็นร้อยละ 56.36 ผลตอบแทนในช่วง 500-700 บาท คิดเป็นร้อยละ 29.32 และได้รับผลตอบแทนในช่วง 700-1000 บาท คิดเป็นร้อยละ 9.02 และได้รับผลตอบแทนมากกว่า 1000 บาทขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 5.26

2.6 กำไรสุทธิจากการผลิตปลาอุก

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนมากกำไรสุทธิจากการผลิตปลาอุกอยู่ในบ่อพลาสติกเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจากการเลี้ยงปลาอุกอยู่ในบ่อพลาสติกระยะเวลา 1 ปี 2 รุ่น โดยเฉลี่ยกำไรสุทธิ 76 %

3.ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการดำเนินโครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเพาะเลี้ยงปลาอุกในบ่อพลาสติก จังหวัดลำพูน

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นในด้านการสนับสนุนที่ได้รับจากเจ้าหน้าที่รัฐมีระดับความคิดเห็นต่อการดำเนินงานโครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเพาะเลี้ยงปลาอุกในบ่อพลาสติก ซึ่งหมายความว่าเกษตรกรมีความคิดเห็นในด้านการสนับสนุนที่ได้จากเจ้าหน้าที่ที่มีความคิดเห็นด้วยมากที่สุด และ ด้านคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่รัฐที่เข้ามาให้คำแนะนำ และจัดอบรมการแปรรูปอาหารที่ทำจากปลาอุกเช่นปลาอุกแห้ง ประดุกฟู เพื่อเพิ่มมูลค่ามีความคิดเห็นด้วยมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 และเจ้าหน้าที่โครงการติดต่อพ่อค้าผู้รับซื้อและมีการประกันราคาจะทำให้เกษตรกรมีความมั่นใจในการเลี้ยงมากขึ้นมีความคิดเห็นด้วยมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43

4.ความสัมพันธปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่โครงการ

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่าปัจจัยทางด้านอายุของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีผลต่อการปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่โครงการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 %

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่าปัจจัยทางด้านรายได้จากการขายพืชของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีผลต่อการปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่โครงการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 %

5.ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นในด้านปัญหาที่ประสบจากการดำเนินงานร่วมโครงการฯ ด้านการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการวางตัวสนทนมนเป็นกันเองของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมประมงมีปัญหาน้อย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.51

อภิปรายผล

1. ผลผลิตเฉลี่ยต่อบ่อพบว่าผลผลิตที่ได้ 40 กิโลกรัมต่อบ่อเมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่โครงการกำหนดไว้คือ ผลผลิต 30-50 กิโลกรัมต่อบ่อถือว่าผ่านการประเมินเนื่องมาจากเกษตรกร ผู้เลี้ยงปลาอุกส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตามคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ จึงมีผลต่อการเจริญเติบโตตามช่วงระยะเวลาที่กำหนด ขนาดตัวและน้ำหนักจึงได้ขนาดอยู่ในเกณฑ์ตามที่กำหนดของกรมประมง

2. ต้นทุนการผลิตที่เกษตรกรลงทุนเพิ่มจากที่ภาครัฐสนับสนุนพบว่าเกษตรกรมีการลงทุนเพิ่ม 45 บาทต่อบ่อต่อรุ่น เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่โครงการกำหนดไว้คือ 40-50 บาทต่อบ่อต่อรุ่นถือว่าผ่านการประเมิน จากสัมภาษณ์เกษตรกรพบว่าต้นทุนที่จ่ายเพิ่มเป็นค่าอาหารปลาจำนวน 3 กิโลกรัม ราคา กิโลกรัมละ 15 บาทโดยซื้อจากร้านในชุมชนเพราะมีการแบ่งอาหารปลาขายเป็น กิโลกรัมทำให้เกษตรกรไม่ต้องเสียเงินจำนวนมากในการซื้ออาหารเป็นกระสอบ
3. ราคาผลผลิตปลาดุกที่เกษตรกรจำหน่ายพบว่าราคา กิโลกรัมละ 35 บาท ถือว่าเป็นราคาต่ำสุดที่โครงการกำหนดเกณฑ์ไว้คือ 35-40 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งถือว่าผ่านการประเมิน เนื่องจากภายในชุมชนที่ทำการศึกษาคือเป็นตลาดแคบๆ ที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ นำพืชผลทางการเกษตรมาวางขายในช่วงเช้า-ช่วงเย็น ราคาการซื้อขายเป็นเสมือนการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกันมากกว่าเป็นการซื้อขายผ่านพ่อค้าคนกลางที่ต้องเพิ่มกำไร
4. การเพิ่มรายได้จากการเลี้ยงปลาดุกพบว่าเกษตรกรมีรายได้ 1,400 บาทต่อบ่อต่อรุ่น เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่โครงการกำหนดไว้คือ 900-1,500 บาทต่อบ่อต่อรุ่นถือว่าผ่านการประเมินเป็นการสร้างรายได้ที่เป็นเงินให้กับครัวเรือนและลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน
5. จำนวนปลาที่เลี้ยงต่อบ่อพบว่าเกษตรกรเลี้ยง 160 ตัวต่อบ่อ เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่โครงการกำหนดไว้คือไม่เกิน 200 ตัวต่อบ่อถือว่าผ่านการประเมิน จากการสัมภาษณ์เกษตรกรเกี่ยวกับจำนวนปลาที่เลี้ยงให้เหตุผลว่า ในช่วงเริ่มแรกของการเลี้ยงได้จำนวนปลาประมาณ 200 ตัวตามที่กรมกำหนด แต่พอเลี้ยงได้ระยะหนึ่งลูกปลาที่อ่อนแอก็ตายเพราะปรับสภาพไม่ทันจึงเหลือปลาที่เลี้ยงเฉลี่ยแล้ว 160 ตัวต่อบ่อ เท่าอัตราการรอดตาย 80%
6. ความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อโครงการในด้านการช่วยเหลือด้านปัจจัยการผลิตพบว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุดถือว่าผ่านการประเมินเนื่องจากปัจจัยผลิตที่กรมประมงมอบให้เกษตรกรนี้เป็นการให้เปล่าโดยมีพลาสติกปูบ่อ อาหารปลาและพันธุ์ปลาอีกทั้งยังการติดตามให้คำแนะนำจากเจ้าหน้าที่กรมประมงทำจึงให้เกิดทัศนคติที่ดีของเกษตรกรผู้ร่วมโครงการเลี้ยงปลาดุก

7. ความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อโครงการในด้านการช่วยเหลือด้านการปฏิบัติตามวิธีที่เจ้าหน้าที่แนะนำพบว่าเกษตรกรมีการยอมรับและปฏิบัติตามคำแนะนำในการเลี้ยงปลาคุณตามที่เจ้าหน้าที่โครงการแนะนำในระดับมากถือว่าผ่านการประเมิน จากเหตุการณ์ถ่ายทอดความรู้ของเจ้าหน้าที่ในการอบรมศึกษาดูงานนอกจากนั้นกรมประมงได้ฝึกอบรมประมงอาสาในแต่ละหมู่บ้านที่คอยประสานงานระหว่างผู้เข้าร่วมโครงการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐทำการปฏิบัติที่ประสบผลสำเร็จเป็นที่พึงพอใจแก่เกษตรกรผู้ร่วมโครงการ
8. ความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อโครงการในด้านการช่วยเหลือด้านผลตอบแทนที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการพบว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุดเกี่ยวกับผลตอบแทนที่ได้รับถือว่าผ่านการประเมินซึ่งผลตอบแทนที่ได้จะเป็นรูปแบบอาหารเสริมประเภทโปรตีนในครอบครัวส่วนผลผลิตที่เหลือจากการบริโภคก็จะนำไปจำหน่ายในชุมชนจึงเป็นรายได้เสริมให้กับเกษตรกรอีกด้วย
9. ปัญหาต่างๆที่พบขณะดำเนินโครงการด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่โครงการพบว่ามีปัญหาในระดับน้อยถือผ่านการประเมิน เพราะการเลี้ยงปลาคุณในบ่อพลาสติกเนื่องจากเจ้าหน้าที่คอยติดตามผลการดำเนินการอย่างต่อเนื่องติดต่อกันมาเป็นเวลา 1 ปี
10. ปัญหาต่างๆที่พบขณะดำเนินโครงการด้านการมีส่วนร่วมและการทำงานร่วมกับชุมชนพบว่ามีปัญหาในระดับปานกลางถือผ่านการประเมินในการดำเนินงานโครงการ ในบางชุมชนประสบปัญหาการรวมกลุ่มของเกษตรกรด้วยเหตุผลผู้นำชุมชนไม่โปร่งใสในการคัดเลือกผู้เข้าร่วมโครงการก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างสมาชิกที่มักกล่าวอ้างว่าผู้ที่ได้เป็นกลุ่มเพื่อน หรือ กลุ่มเครือญาติ
11. ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่โครงการพบว่าเกษตรกรที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปีมีแนวโน้มที่จะยอมรับการปฏิบัติมากกว่าเกษตรกรที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เกษตรกรผู้ร่วมโครงการที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปีที่เข้าร่วมโครงการจากการได้เข้าร่วมฝึกอบรมศึกษาดูงานและมีความรู้จากการศึกษาเพิ่มเติมจากเอกสารการเลี้ยงปลาคุณ และจากสื่อสารมวลชนต่าง ๆ มากกว่าเกษตรกรที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไปเพราะเกษตรกรบางรายอ่านหนังสือไม่ออก
12. ความสัมพันธ์ระหว่างด้านรายได้จากการขายพืชของเกษตรกรกับการปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่โครงการพบว่าเกษตรกรที่มีรายได้จากการขายพืช 30,000-40,000 บาทมีแนวโน้มที่จะยอมรับและปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่มากกว่า

เกษตรกรที่รายได้จากการขายพืชมากกว่า 40,000 บาทขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ด้วยเหตุผลเพราะเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีฐานปานกลางและมีความสนใจเข้าร่วมโครงการ

13. ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพของกลุ่มประชากรกับการปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่โครงการพบว่ากลุ่มที่ไม่อาชีพทำการเกษตรมีแนวโน้มที่จะยอมรับการปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ได้มากกว่ากลุ่มที่มีอาชีพการเกษตรเพราะมีเวลาว่างมากกว่าเมื่อเทียบกับอาชีพเนื่องจากอาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพที่มีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงปลามาก่อน และผู้ที่มีอาชีพรับจ้างมีการยอมรับจากเหตุผลการลดค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารประจำวันทำให้เกิดการยอมรับโครงการ

กล่าวโดยสรุปว่าโครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเพาะเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติกจังหวัดลำพูน เป็นที่ยอมรับของเกษตรกรเพราะเป็นโครงการส่งเสริมให้เกษตรกรมีอาหารประเภทโปรตีนไว้บริโภคภายในครัวเรือนอีกทั้งยังเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรอีกด้วย ส่วนเกษตรกรก็ยอมรับและปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่กรมประมงส่งผลให้ได้มาซึ่งผลผลิตตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ก็มีติดตามผลโดยออกพื้นที่ให้คำแนะนำและวิธีการเลี้ยงที่ถูกต้องและเหมาะสมทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีของเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ของกรมประมงส่วนปัญหาที่พบคือการรวมกลุ่มของเกษตรกร

นอกจากนั้นการประเมินครั้งนี้ได้อาศัยแนวทางการประเมินของคุชฎี(2536) ซึ่งได้ให้ความหมายของการประเมินผลว่า หมายถึง การตัดสินใจคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเป็นกระบวนการเพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับการตัดสินใจคุณค่าของโครงการต่างๆ จุดเน้นของการประเมินผลโครงการ คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลเพื่อตัดสินใจคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะผลของการประเมินผลมีความเฉพาะเจาะจงมาก ทั้งนี้เพราะการประเมินผลเป็นเครื่องมือชี้ให้เห็นว่าได้ดำเนินการอะไรไปบ้างเพื่อนำผลที่ได้มาวิเคราะห์และพิจารณาปรับปรุงการวางแผนดำเนินในโครงการใหม่ต่อไป ผลการประเมินมีความสอดคล้องกับพรทิพย์ (2544) ได้ทำการประเมินผลโครงการส่งเสริมการเลี้ยงปลานิลในกระชังพบว่า การได้รับการฝึกอบรม ลักษณะของแหล่งน้ำ ระดับความลึกของแหล่งน้ำ จำนวนรุ่นที่เลี้ยง มีผลต่อการเพิ่มผลผลิตปลานิลต่อกระชัง ส่วนการศึกษาดูงาน ประสบการณ์การเลี้ยงปลานิลก่อนเข้าร่วมโครงการ ลักษณะการเลี้ยงการให้อาหารเสริม จำนวนครั้งที่ให้อาหารต่อวันและจำนวนปลาที่ปล่อยต่อกระชัง

ไม่มีผล ต่อการเพิ่มผลผลิตปทานิลต่อกระชัง ส่วนในด้านความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการดำเนินงานของโครงการ พบว่าด้านการสนับสนุนที่ได้จากเจ้าหน้าที่และด้านผลตอบแทนที่ได้รับ เป็นที่น่าพอใจของเกษตรกรที่ได้รับ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1) ด้านสภาวะแวดล้อมโครงการ ควรมีการสำรวจความต้องการของชุมชนก่อน ดำเนินการ และเพิ่มเติมรายละเอียดโดยใช้จุดประสงค์ของโครงการมีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งเน้นเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ควรมุ่งไปที่นโยบายของกรมประมงที่เป้าหมายให้กระบวนการถ่ายทอดเรียนรู้แลกเปลี่ยนระหว่างเกษตรกรสามารถนำไปปฏิบัติ โดยสำนักงานประมงจังหวัดควรจัดฝึกอบรมและมีการประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้เลี้ยงแต่ละจุดอย่างน้อยปีละ 2-3 ครั้ง เพื่อที่จะได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ซึ่งกันและกัน

2) ด้านปัจจัยเบื้องต้นของโครงการ ควรพิจารณาไปที่เจ้าหน้าที่รับผิดชอบโครงการที่พร้อมและมีความตั้งใจที่จะปฏิบัติงาน การติดตามผลการดำเนินงาน ให้คำแนะนำปรึกษาแก่เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการและควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มที่สามารถพัฒนาการไปสู่การเลี้ยงเชิงพาณิชย์ได้ในอนาคต

3) ด้านกระบวนการดำเนินโครงการ ควรเพิ่มให้มีการศึกษาดูงาน ตั้งแต่การเพาะพันธุ์ การเลี้ยงการดูแล การให้อาหารเสริมจากธรรมชาติ หรือการผลิตอาหารเลี้ยงในท้องถิ่น และจัดเวลาอบรมภาคปฏิบัติที่มีความเหมาะสมกับความสนใจของแต่ละกลุ่มทั้งเวลาและสถานที่ ควรมีการบันทึกการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การดำเนินโครงการเกิดความสำเร็จ

4) ด้านผลผลิตของโครงการ ควรนำผลผลิตที่ได้รวมกันไปหาตลาดเพื่อการจำหน่ายทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชนทั้งที่แปรรูป (ปลาแห้ง ปลาอย่าง ปลาร่มควัน ฯลฯ) เป็นการขยายโครงการไปสู่อาชีพเชิงพาณิชย์

ข้อเสนอแนะการทำวิจัยต่อไป

1. ควรทำการวิจัยประเมินในพื้นที่โครงการเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่ของแต่ละอำเภอ เนื่องจากมีความพร้อม และความต้องการของสมาชิกที่แตกต่างกัน

2. ควรประเมินโครงการที่กำหนดเป้าหมายไว้ชัดเจนในแต่ละรุ่น ดำเนินการประเมินเพื่อทราบว่าได้ประสบผลสำเร็จคิดเป็นผลต่อการลงทุน